

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 5.

ZATERDAG 29 JANUARI 1910.

Foto J. Magielse.

MEISJE UIT ZEELAND.

Schnabel's

INHOUD:

MEISJE UIT ZEELAND. ILLUSTRATIE	BLZ. 49
OVERZICHT VAN DE WEEK	" 50
UIT VROOLIJKER DAGEN, DOOR JOS. M. VAN MENS (SLOT)	" 50
EEN NUTTIGE PALM, DOOR E. TH. W.	" 51
DE CULTUUR VAN CAOUTCHOUC, DOOR F. C. J. SCHEURLEER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 52—56
MIJN VRIEND JACK OF DE WONDERLIJKE AVONTUREN VAN EEN AMATEUR-FOTOGRAAF, GEÏLLUSTR. (VERVOLG)	BLZ. 56
DIER OF PLANT? DOOR E. TH. W.	" 58
OVER BOBSLEE-TOEREN TE DAVOS, DOOR TOM SCHILPEROORT II, GEÏLLUSTREERD	" 58
VEERE, DOOR D., GEÏLLUSTREERD	" 60

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881. Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

16 JANUARI. Groote meeting te Barcelona, en aanbieding van een adres aan den gouverneur, waarin amnestie wordt gevraagd voor hen die nog gevangenisstraf ondergaan wegens de gebeurtenissen van Juli 11.

17 JANUARI. Graaf Khuen Hedervary is gereed met een kabinet voor Hongarije, waarin Lukacs de portefeuille van Handel heeft.

De hertog van Benavente te Madrid gevangenen genomen onder verdenking een valsche munter te zijn. Een volledige muntwerkplaats wordt in zijn huis gevonden.

18 JANUARI. Bij de verkiezingen in Engeland worden gekozen de ministers Buxton, Churchill, Robson en Runciman; de ondersecretaris van koloniën Seely wordt echter geslagen.

19 JANUARI. Jhr. mr. N. C. de Gijzelaar benoemd tot burgemeester van Leiden.

Dood van gener.-majoor Nierstrasz, commandant der 4e divisie.

Brand van het prachtige Tsjeraganpaleis te Konstantinopel, het oudste en mooiste der sultanspaleizen, waarin thans het parlement zetelde.

Bij de verkiezingen in Engeland gaan op het platteland een groot aantal zetels voor de liberalen verloren, waardoor het winstcijfer der unionisten belangrijk stijgt.

Mijnongeluk te Gelsenkirchen, waardoor zes mijnwerkers levend bedolven worden.

Groote brand in een hemdenfabriek te Philadelphia, waarbij 20 werksters omkomen.

20 JANUARI. Hevige overstromingen in Frankrijk, waardoor vooral Savoye, Normandië en Champagne geteisterd worden. Ook in Zwitserland wordt op verschillende lijnen het spoorwegverkeer door overstromingen gestoord.

21 JANUARI. De unionisten in Engeland winnen een 70-tal zetels.

Overleden te Soerabaja dr. G. A. J. van der Sande, officier van gezondheid en natuuronderzoeker.

Huldiging van Jhr. mr. A. F. de Savornin Lohman door zijne geestverwanten te Groningen.

Rusland antwoordt evenals Japan afwijzend op het Amerikaanse voorstel betreffende de neutralisatie der spoorwegen in Mantsjoerije.

De nieuwe komeet, op 17 Januari te Johannesburg ontdekt, wordt hier te lande voor het eerst waargenomen.

22 JANUARI. De zes mijnwerkers, die bedolven waren in de mijn „Holland" te Gelsenkirchen, worden levend te voorschijn gebracht.

Ontzettend spoorwegongeluk op de Canadian Pacific nabij Sudbury; omstreeks 70 dooden.

23 JANUARI. De overstromingen in Frankrijk worden steeds erger. Dood van dr. Leignes Bakhoven, rector van het gymnasium te Deventer.

24 JANUARI. In Engeland zijn tot dusver gekozen: 219 unionisten, 196 liberalen, 33 arbeiderspartij en 68 nationalisten, zoodat de ministerieele meerderheid bijna uitsluitend op de Ieren steunt.

UIT VROOLIJKER DAGEN.

DE LAATSTE COCKTAIL. (Slot).

EN oogenblik dacht ik er aan mijn gastheer er op te wijzen, dat er tusschen chronisch watergebruik en het uren lang met open mond onder den straal van een leeglopend jenever- of whiskyvat liggen, toch een middelweg moest bestaan, maar mijn goede geest hield deze gematigde opmerking wijselijk in mijn denken vast, de *golden mean* is nu eenmaal een verkeersweg, die door den Amerikaan nog niet ontdekt schijnt; hij gaat in alles tot het uiterste, behalve in vriendschap, trouw, liefde en andere benijdenswaardige ziele-eigenschappen, die als zoovele mooie zeldzame bloemen alléén maar groeien in den ouden, goed bewerkten grond van Europa.

De middag werd doorgebracht op het dek; mij als „foreigner" werd een soort van examen afgenomen in de land- en volkenkunde door een stel werkelijk mooie vrouwtjes, elegant geplumeerd, die het examen afnamen, zoo lief en hartelijk doend als hadden ze met mij een patient jarenlang „amitié-amoureuse" gepleegd.

Ze zijn een wonderlijk menschensoort, die Amerikaansche vrouwtjes; ze hebben een beminnelijke vrijpostigheid over zich in woord en daad, die het durven van vrouwelijke heilsoldaten doet verbleeken tot schuchterheid; en deze vrijheid van optreden valt vooral op, als zij mannen voor het eerst ontmoeten.

De Amerikaansche vrouw beschouwt de mannelijke ziel nog niet als een huis vol gevaren; flink opent zij de deur, zoo die gesloten is en wandelt druk koutend, vragend, schertsend, en plagend naast U door de woning. Zij doet U soms denken, dat de jonge dame zich meer bij U thuis gevoelt dan gijzelf; 't is of zij 't huis wil huren en direct betrekken; zij wil weten wat gij onderzonden, gedacht hebt en gevoeld, zij moet weten wat gij mooi vindt en vooral ook of gij mooi gevonden hebt dat wat haar getroffen heeft in het rijk der kunst; zij geneert zich in geen enkel opzicht en hare vrijmoedigheid is begrijpelijk bij 't ontdekken der jammerlijke onbenulligheid der mannen, die haar niets te leeren hebben en nog maar even dienst kunnen doen als dollar-automaten.

Ik onderhield mij kostelijk met de babbelende vrouwtjes: Wilde, Baudelaire, Verlaine, Hofmann, een werkelijk respectabel aantal mijner heiligen ging over de tong; ik had mij laten verleiden Baudelaire's Albatros voor te lezen en beloofd 's avonds iets van Villiers de l'Isle d'Adam ten beste te geven; werkelijk, ik was niet meer reizende, niet meer op het jacht des heeren Miller, niet meer in Amerika, ik was weer terug in mijn lieve huis, de letterkunde, met mijn huisgoden, die mij zoo dierbaar zijn.

Bij een signaal van de scheepsbrug aan de machinekamer wipte een der meisjes uit haar schommelstoel en riep: „There's Sunny Spot". „Sunny Spot" was het buitenverblijf, we zouden dus landen.

Een werkelijk verbazingwekkend gezicht in het ronde! In de richting van den achterstevan van 't schip New-York met zijn torenhuizen, die in de lucht staken als de pooten van een op den rug liggend beest; 't doet je een oogenblik denken aan Baudelaire's Charogue, langs den voorstevan ziend, de Oceaan zoo eindeloos, zoo droevig eindeloos en vol mysterie als de menschelijke ziel, en dan de kust met dat mooie groote huis, „Sunny Spot", tusschen hel groen, lekker, warm menschenest, dat me zou opnemen en koesteren.

Droomverloren stond ik alleen.

„Do you understand how people can drink gin?"

De waterzuchtige Pa had mij bij den arm gevat.

Dat ik den kerel niet hals over kop in zee gegooid heb, om hem nu voor eens en voor altijd volop te geven van zijn geliefkoosde vloeistof, is een weekhartigheid, die mij thans zeker niet meer zou bevangen, maar de zaken... de zaken... Paris vout bien une messe, en veertien dagen water drinken om naderhand in staat te zijn een paar ankers oude Branaire in te slaan, was nog zoo kwaad niet.

We landden. Ik had den Pa met enkele opmerkingen over zijn mooie landhuis een aangename kitteling bezorgd; tusschen de vrouwtjes, die kwetterden en sputterden als vogels voor zij slapen gaan, stond ik nu te kijken naar de groene kust, en als ik wat ontdekte, dat door mij mooi werd gevonden, zoo sprak ik mijn ontdekking uit en mooie oogen blonken me even dankbaar toe; zelfs Pa, die maar steeds dicht in mijn nabijheid bleef als om er tegen te waken dat ik niet plotseling een kroegje binnen zou glippen, had een schaduw van een glimlach om de dunne saangeperste lippen. Grapjes keuvelend, hulphandjes reikend, verliet ik met mijn vogelenvrouwtjes 't jacht; Pa bewoog zich als een goed gesmeerd en dus geluidloos automaat achter ons voort; deze vergelijking viel mij omkijkend in en zou mij allicht vroolijk gestemd hebben, wanneer ik niet tot mijne geweldige ontsteltenis, den deftige vlak achter Pa had zien aanstappen met mijn valiesje in de hand, inhoudende twee kostbare flesschen Manhattan Cocktail!

Lieve hemel... als de flesschen klokten! Als de deftige dan mijn bescheiden likeurkeldertje met van afschuw afgewend ge-laat aan den ontstelden Pa vertoond had! Met alle regelen der beleefdheid brekende, stooft ik op den deftige los en ontrukte dezen mijn valiesje — de sombere man keek mij ontsteld aan — en in een oogwenk was ik weer terug bij mijn gastheer en zijn dochters,

die, na 't zien van mijn heftig gedoe, mij nu over hun verbazing heen, begonnen te plagen om mijn gebleken angst voor de veiligheid van 't valiesje.

„Je m'en f. . . .”, dacht ik, gelukkig in 't bezit van het tegen-gif, dat me moest redden van de kwade gevolgen der Kneippkuur, die mijn arme maag gedurende veertien dagen zou te verduren hebben.

Het leven op „Sunny Spot” was mij aangenaam, de dagelijkse preek van pa over alcohol-misbruik slikte ik als een kind een glaasje levertraan, 't was nou eenmaal noodig; ik reed paard, wandelde, roeide en tobde mij af tot zoo'n wanhopigen dorst, dat ik zelfs met graagte water slurpte; de vrouwtjes waren leuk en mooi en vlug. Een amouretje, dat als een flauw zonneschijntje op een mistigen dag nog even voor in mijn herinneringsleven blinkt, werd gesavoureed. In 't kort, ik doorleefde veertien dagen, waarvan de gebeurtenissen mij nu nog voor den geest staan, omdat andere menschen in een ander land voor mij tooneel speelden. Maar de buitengewone half-uurtjes, die helaas zoo spoedig verwaasden in de eeuwigheid, die heerlijke, heel-intieme, half-uurtjes voor het avondmaal, die zal ik als zoovele brokjes werkelijke zaligheid nimmer vergeten.

Als de huisgong ons om halfzeven des avonds tot scheiden dwong, ging ik naar mijn kamer om mij, volgens den huisregel, te steken in „evening-dress”. Dan op mijn kamer gekomen, sloot ik de deur op 't nachtslot, opende mijn grooten koffer en van onder mijn gedragen kleeren uit, warm gewikkeld in een. . . . sous-pantalon (schrik niet, prude lezers, ik heb ze van Spiers Brothers, Boulevard Haussmann, Parijs) haalde ik mijn flesch Manhattan Cocktail te voorschijn, en onder den schijn van 't electrisch licht flinkerde en pinkelde ze mij guitige blikjes toe, als was ze lilliputterig Falstaffje, dat me knipoogende zei „enfin seul”, of „ze kunnen 't ons doen”. Niet waar, groene, gele, blauwe kruisverbander, nu hebt ge toch zeker wel een hartgrondigen afkeer van me, maar Uw afkeer zou tot afschuw verstarren, als ge zaagt welk een geluk mijn verheerlijkt aanschijn ontstraalde, als ik daar op mijn slaapkamer zittend mijn glas ophief, om mijn eersten dronk te wijden aan de grootheid van Pa en den tweeden aan den mij maar steeds met achterdochtige blikken vervolgenden deftige.

Wanneer er anderen tegenwoordig waren, om zich te voeden met de heilzame spijs Uwer verontwaardiging, zoudt gij mij zeker een dronkaard, een gedegenereerde gescholden hebben en zeker, een verstandig man, die 't leven als een misplaatste aardigheid beschouwt, is in 't gezelschap Uwer collega's tot de allernaarste uitersten te brengen.

Ik groet U vriendelijk, brave menschen, en ga verder. . . .

Er is niets blijvends onder de zon en zeker niet in een paar flesschen cocktail, die dagelijks aangesproken werden; dit ondervond ik droeviglijk, maar als een duiker, met de hem toebedeelde portie lucht, zoo zwinig ging ik om met mijn „appetizer”; en werkelijk, mijn beleid zou met een overschotje zijn beloond geworden, en een extra glaasje zou mij op mijn terugreis verkwikt hebben, wanneer niet op den avond voor mijn vertrek een droevig tooneel mij overtuigd had, dat er in den hemel dezer waterheiligen een valschaard was, die zijnen dorst leschte aan mijn overschotje.

Verbeeldt U, den avond voor mijn vertrek van „Sunny Spot” zat ik evenals de vorige dagen in vrijheid en rust in mijn hemdsmouwen op mijn kamer te genieten van mijn cocktailtje; het eerste glaasje was gelegd en stond naast de flesch voor mij op mijn waschtafel.

Mij opmakend om mijn tweede cocktailtje tot mij te nemen, ging de deur open, die ik blijkbaar vergeten had te grendelen, en daar stond Pa „gesmokingd” in de open deur.

Ik moet hem vrij „bête” aangekeken hebben, want ik las verwondering in zijn meestal standbeeldachtig onveranderlijke trekken. „Arn't you ready?” vroeg hij na een oogenblik.

Verstijfd van schrik bleef ik zitten. De prachtigste relatie had je aan die waterleiding. . . . een dikke zeventig mille werd er aan dien kerel verdiend. . . . en nou voelde ik daar die flesch met cocktailtjes op mijn waschtafel staan. . . . ze groeide, en groeide hoog in de lucht als een eiffeltoren. . . . als hij de flesch zag. . . . als hij ze zag. . . . Stel je voor. . . .!

Veertien dagen lang had ik elken dag water geslikt, soms een fleschje ginger-ale, onzaliger nagedachtenis, . . . ik had de kostelijkste producten, van Rijn, Moezel, Rhône en Garonne verloochend. . . . ik had op z'n Engelsch „Sluit Schiedam” gebruld en me gedragen als iemand, die den blauwen knoop verre boven den Nederlandschen leeuw of zoo iets, als het glanspunt beschouwt van distinctie onder de menschen. . . . en nu zouden die paar mierzige cocktailtjes, die waarachtig al stonden zuur te worden, mij het loon van mijn zware werk ontzutselen?

Goddank, de kerel keek me nog aan. . . . maar misschien dat mijn starende oogen hem lokten, want, . . . hij kwam nader en nader en. . . . zijn koude schelvischoogen blikten stekend op mijn arme half-volle flesch. . . .

Of er een heilige bestaat, die veel van een borrel hield, kon ik in Guido Gezelle's „Ring van 't Kerkelijk jaar” niet lezen, maar dat zoo'n verstandig man geleefd heeft en een voorspraak was en is bij den Heer, voor mij en mijn broeders in den nood, weet ik nu zeker, want hier gebeurde een mirakel.

Als ware dit moment niet vol ijzingwekkende mogelijkheden, zoo stond ik kalmweg op, nam de flesch met cocktailtjes in de hand en gutste een portie van het vocht op mijn hoofd; fiks wrijvende, zei ik: „I will be down in a moment”.

„All right”, zei de ellendeling, die door niets blijken liet te gevoelen, dat hier een moord geschied was, en zette zich op een stoel neer, kalm wachtend tot het heerlijke vocht in mijn hoofd-huid zou zijn gewreven.

Mij bleef niets anders over dan maar heftig te wrijven, iets wat ik veilig doen kon, zonder eenigen angst voor het leven mijner haren, die sedert een tiental jaren of verhuisd, of voorgoed vertrokken zijn.

Toen Pa maar rustig wachtend zitten bleef, en het mij duidelijk werd, dat mijn tweede cocktailtje, mijn heildronk aan den deftige, op mijn hoofd zou blijven en, mijn maag daarvan, wat dezen dag betrof, zou gespeend zijn, kleepte ik mij zuchtend verder en ging met Pa naar de eetzaal, waar wij al een tijdje gewacht werden.

Dit laatste avondmaal heb ik niet op mijn gemak genoten, nee, nee. . . ., dat was maar een droevig maaltje, of liever, mijn doen was maar een schaduw van mijn deugdzaam doen der vorige dagen. . . . die flesch. . . . die vreeselijke flesch, die daar maar dom-weg open en half-vol op mijn waschtafel stond, als een stomme, als een idioot-stomme getuige van mijn verderfelijke neiging tot alcohol en de gedachte, dat de hatelijke deftige die flesch bij 't opruimen van mijn kamer vinden zou, gaf me kippen-vel; weg, achting van 't gezin, nee, wat erger, veel erger was, weg, weg vruchttagende handelsrelatie met Pa.

Nee, mijne dagelijkse, tot de meisjes gesproken liefthalligheden klonken minder opgewekt, mijn beweringen tot Pa, die meestal van ultra solieden aard waren en o, zoo deugdzaam, kwamen mij nu haperend over de lippen. . . . die flesch, die ont-kurkte, half-volle flesch. . . .!

Na de koffie vond ik Goddank een oogenblikje, dat mij gelegenheid gaf, ongemerkt, en zacht als een kat, naar boven te wippen om het stuk der overtuiging van mijn schuld weer warm in mijn sous-pantalon te wikkelen en weg te stoppen. Ik holde mijn kamer binnen en bleef stokstijf van ontsteltenis staan, een trouwe kopie van de Bijbelsche Lot, die naar den brand keek.

Daar stond de deftige, met mijn flesch in de hand; mij ziende gaf de schurk mij een knipoogje. . . . de flesch was leeg!

JOS. M. VAN MENS.

EEN NUTTIGE PALM.

TAL van planten zijn er, die voor de menschen bijzonder nuttig zijn, daar meer dan één onderdeel ervan gebruikt kan worden. Enkele zijn er echter, die van buitengewoon groot nut zijn, omdat vaak het bestaan van sommige volksstammen geheel van haar afhankelijk is. Vooral in de tropen is dit in het bijzonder het geval, en een van de nuttigste planten, die daar voorkomen, is ongetwijfeld de Kokospalm.

Deze palm kwam oorspronkelijk voor op de Maleische en Zuidzee eilanden, doch tegenwoordig is hij bijna over al de tropische kuststreken verspreid, wat met het oog op zijn groot nut zeker niet te verwonderen is. Reeds op 8 à 10 jarigen leeftijd begint hij met vrucht dragen, en daar hij een hoogen leeftijd bereiken kan, brengt hij er heel wat voort. Zijn de vruchten nog onrijp, dan bevatten zij een melkachtige zelfstandigheid, de z.g.n. kokosmelk, die een voedzame en verkoelende drank is. Uit deze melk wordt door gisting een alcoholhoudende drank gemaakt, de arak, die voor verschillende doeleinden gebruikt wordt. Verder bevatten de noten een vaste stof, die bijzonder voedzaam is en veel genuttigd wordt. Deze stof is zeer vethoudend en men maakt er dan ook de z.g.n. kokosolie uit, die bij de bereiding van zeepen en pommades gebruikt wordt, terwijl ze goed gezuiverd en in de tropen veel gebruikte bakolie oplevert. Ook als geneesmiddel wordt deze olie veel aangewend. De schalen van de noten doen als vaatwerk veel dienst, zij kunnen mooi geplijst worden en zijn dan zeer fraai. Verbrand geven de schalen een zeer goed tandpoeder. De noten worden omgeven door een vezelachtige zelfstandigheid. Deze wordt gereinigd en de zoo verkregen vezels vinden zelfs in Europa veel aanwending voor het maken van vloerkleeden en matten, bezems en borstels, touw en kabels, sommige tropenbewoners maken er ook kledingstukken van.

Doch ook nog andere deelen van dezen palm kunnen gebruikt worden. Zoo levert het hart der jonge boomen een zeer smakelijke groente, algemeen bekend onder den naam van palmkool, terwijl er, wanneer men in de jonge koppen insnijdingen maakt, een witachtig vocht uitloopt, dat in gegisten toestand een zeer smakelijke drank oplevert. De stam zelf levert een zeer hard hout, dat niet alleen als werkhout geschikt is, doch zich ook voor het vervaardigen van fijne meubelen zeer goed laat gebruiken, daar het vooral gepolijst zeer mooi is. De bladeren worden zeer veel voor hutbedekking aangewend, ook maakt men er wel zonneschermen van, gedroogd werden zij eertijds, en wellicht nog wel, als papier gebruikt, terwijl zij stijf opgerold ook als fakkels dienst kunnen doen. De dikke nerven, die door de bladeren loopen, leveren zeer sterke vezels, die vooral veel tot kabels worden verwerkt. Zoo ziet men, dat er bijna geen huishoudelijk doel is, waartoe de Kokospalm niet te gebruiken is, en wonder is het dan ook niet, dat er een oude Hindoesage is, die zegt, dat hij voor negen en negentig doeleinden te gebruiken is.

E. TH. W.

HEVEA BRASILIENSIS. DRIEJARIGE BOOMEN OP DE PLANTAGE „WEDERZORG”, SURINAME.

DE CULTUUR VAN CAOUTCHOUC.

DE caoutchouc of — op zijn Engelsch — „India rubber”, die men vijftig jaren geleden nauwelijks bij naam kende, is tegenwoordig een onmisbare grondstof in de industrie en is zulk een belangrijk handelsartikel geworden, dat men zich meer en meer op de cultuur er van gaat toelagen. Millioenen guldens zijn in die cultuur gestoken; er gaat geen maand voorbij, dat er niet een nieuwe „rubber”-maatschappij wordt opgericht, en het is dus niet van belang ontbloot den lezers iets mede te deelen omtrent die cultuur, waarvoor een schitterende toekomst schijnt weggelegd.

Wat rubber eigenlijk is, daarvan heeft het meerendeel van het publiek geen duidelijke voorstelling, en dat is geen wonder, als men weet dat zelfs een Indisch ambtenaar die bij de cultures betrokken is, indertijd in een voordracht te 's-Gravenhage vertelde, dat hij vroeger in de meening verkeerd had dat rubber van dierlijken oorsprong was. Het gebruik van het woord „rubber” hier te lande wijst er op, dat men meent met iets nieuws te doen te hebben, want waarom zou men anders dit Engelsche woord gebruiken voor een produkt, dat het eerst door Hollanders is gecultiveerd en waarvoor een goed Hollandsch woord bestaat. Rubber toch is niets anders dan gomelastiek, het gedroogde melksap uit den bast van verschillende tropische gewassen en daaruit door tapping verkregen. De eerste aanplant van gomelastiek-boomen is door de eigenaars der Pamanoekanen Tjiassemlanden gemaakt; op de onderneming Wera werd omstreeks 1864 een aanplant van *Ficus elastica* aangelegd, waarvan nog 5000 boomen in leven zijn die nog geregeld worden getapt. In de jaarverslagen — tegenwoordig is het een maatschappij — wordt het produkt vanouds gomelastiek genoemd, en onder dien naam is het te Amsterdam ook bij de makelaars in dit artikel bekend.

Waar er dus een goed Hollandsch woord bestaat, is er geen reden om het nietszeggende Engelsche woord „rubber” te gebruiken. Dit is afgeleid van het werkwoord *to rub*, schoonwrijven, en dateert nog uit den tijd, toen gomelastiek door het publiek uitsluitend gebezigd werd om potloodteekeningen of potloodschrift uit te vegen. De internationale benaming van het artikel, die over de geheele wereld gebruikt wordt, is caoutchouc, afkomstig van *ca h o u c h o u*, de benaming welke de Indianen van Brazilië aan het gedroogde melksap van de gomelastiek-leverende boomen

geven. In het Duitsch heet het artikel Gummi. De winkeliers spreken van caoutchouc, rubber of gummi, naar gelang de voorwerpen die er van vervaardigd zijn, van Fransch, Duitsch of Engelsch fabrikaat zijn. Het publiek wordt daardoor in de war gebracht en meent dat er verschillende stoffen mede bedoeld worden; daarom verdient het aanbeveling, alleen het Hollandsche woord gomelastiek of den internationalen naam caoutchouc te gebruiken. Dan zal er misschien tevens een einde komen aan de verwarring van caoutchouc met geta-pertja of guttapercha, die niet alleen van andere planten afkomstig is maar ook geheel andere eigenschappen heeft.

De moderne industrie heeft een ontzaglijke vraag naar caoutchouc doen ontstaan. In de electrotechniek is de caoutchouc als isoleermateriaal een onmisbaar artikel, en verder wordt het voor een onnoemelijk aantal doeleinden gebezigd, zoodat het aantal fabrieken waar de ruwe grondstof verwerkt wordt, steeds toeneemt. Van sommige industrieën is de hooge vlucht die zij genomen hebben, alleen mogelijk gemaakt door de caoutchouc; dit is b.v. het geval met de rijwielinindustrie. In 1888 werd de luchtband uitgevonden, die eerst het ware genot van het wielrijden schonk, en de ontwikkeling van den luchtband is ook de ontwikkeling van het rijwiel geweest. In het jaar 1889 waren er in Engeland ongeveer 300.000 rijwielen; dit aantal bedraagt thans drie millioen en in het eerste halfjaar van 1909 exporteerde Engeland 840.000 fietsen. In Frankrijk zijn 2 millioen menschen die rijwielbelasting betalen. Wanneer men nu als waarde van een stel binnen- en buitenbanden 15 gulden aanschouwt, komt men tot een reusachtig bedrag voor een waarde aan caoutchouc.

Voorts heeft de toepassing voor wielbanden van automobielen de vraag naar caoutchouc in de laatste 20 jaren enorm doen toenemen. De fabricatie van automobielen gaat met reuzenschreden vooruit; ziehier enkele cijfers: Op 1 Januari 1907 waren in het Duitsche rijk ruim 27.000 auto's en volgens de laatste Amerikaanse statistiek is de auto daar te lande een noodzakelijk verkeersmiddel geworden. Terwijl er in het jaar 1898 dit aantal in het vorige jaar gemaakt en gebruikt werden, is dit aantal in het vorige jaar gestegen tot 82.000. Ook voor overschoenen worden reusachtige hoeveelheden caoutchouc gebruikt.

In verband met de toenemende vraag naar caoutchouc is ook

de wereldproductie belangrijk gestegen. Was deze 10 jaren geleden 52.000 ton, thans is de totale productie ongeveer 70.000 ton, waarvan alleen de Vereenigde Staten de helft verbruiken. Bijna de helft, nagenoeg 32.000 ton, is afkomstig uit Zuid-Amerika en wel in hoofdzaak uit het bekken van de Amazone-rivier; Mexico levert 4700 ton; Afrika, met name de Congo-Staat, en Azië de rest. Het grootste deel van de caoutchouc die aan de markt komt, is verkregen door exploitatie van de oorspronkelijke wouden, want het gecultiveerde product vormt nog slechts een gering onderdeel; van de 70.000 ton was in 1908 2000 ton plantage-caoutchouc. Deze verhouding zal echter spoedig veranderen ten gunste van het gecultiveerde produkt; ten gevolge van den rooibouw is de opbrengst der bosschen aan het dalen en voor sommige streken reeds hard achteruitgegaan, terwijl de groote winsten die met de cultuur van caoutchouc zijn te behalen, aanleiding hebben gegeven, dat een aantal ondernemingen in verschillende tropische streken de cultuur van caoutchouc hebben ter hand genomen. Tegen het einde van 1908 had aan de beurs te Amsterdam voor de eerste maal een caoutchouc-fonds zijne intrede gedaan, n.l. de aandelen der Rubber Cultuurmaatschappij „Amsterdam”; het succes van dit fonds, in verband met de belangrijke rijzing der caoutchouc-prijzen te Londen, effende den weg voor verdere uitgiften van dien aard, waarvan er in het afgelopen jaar 15 plaats hadden, tot een gezamenlijk bedrag van f 9,148.000.

Alvorens op die cultuur verder in te gaan, moeten wij even stilstaan bij de caoutchouc-boomen en het produkt zelf. In de tropische en in enkele sub-tropische landen komen een groot aantal gewassen voor, waarvan het melksap caoutchouc bevat. De meest bekende zijn de *Ficus elastica*, die op Java en vele streken van Sumatra inheemsch is; de *Hevea brasiliensis* in Brazilië, welke de meeste en de beste caoutchouc, de zogenaamde Para-rubber levert, ofschoon niet alles, wat onder dien naam verkocht wordt, afkomstig is van één soort van het geslacht *Hevea*; de *Castilloa* in Mexico en Centraal-Amerika, de *Landolphia* in Afrika. Verder zijn er nog tal van andere caoutchouc-leverende boomen en lianen, en er worden nog voortdurend nieuwe ontdekt.

In het melksap (latex) van die planten komt de caoutchouc in den vorm van kleine bolletjes in gesuspendeerden toestand voor. Uit zuiver melksap bereid is het een witte, elastische zelfstandigheid, welke bij het indrogen half doorschij end wordt; gewoonlijk is het donker gekleurd, door de werking van looizuurhoudende stoffen uit den bast. Door de eigenschap van caoutchouc om bij lage temperatuur hard te worden en hare elasticiteit te verliezen, terwijl zij bij hooge temperatuur kleverig wordt, bleef de toepassing er van zeer beperkt; daarin kwam

WILDE HEVEA (PARA-RUBBER).

eerst verandering, nadat de Amerikaan Goodyear in 1839 de eigenaardige werking van zwavel op caoutchouc had ontdekt. Door verbinding met 2—7 % zwavel verkrijgt men n.l. de zogenaamde ge vulcaniseerde caoutchouc, die de elasticiteit van de versche caoutchouc heeft behouden, niet gevoelig is voor temperatuursverandering en aan de inwerking van verschillende chemicaliën grooten weerstand biedt. Door de uitvinding van dit „vulcaniseeren” was voor de caoutchouc een uitgebreid veld van toepassingen geopend. Door toevoeging van 20—40 % zwavel gaat de caoutchouc over in een hoornachtige stof, eboniet, in het Duitsch Hartgummi.

Het ruwe product komt in den handel in den vorm van min of meer groote ballen, cilindervormige stukken of platte koeken, naar gelang van de wijze waarop het door de inlanders wordt verzameld van de in 't wild groeiende boomen en naar gelang van de wijze van coaguleeren. De manier van inzamelen loopt in de verschillende streken uiteen, maar is altijd uiterst primitief. Het is den inlander slechts te doen zooveel mogelijk van het kostbare artikel te verzamelen; of de boomen onder de ruwe behandeling lijden, daarnaar vraagt hij niet. Er worden insnijdingen in den bast gemaakt en het uitvloeiende melksap opgevangen in bakjes van boomschors of klapperdoppen. Dikwijls geschiedt dit inzamelen op zoo roekeloze wijze, dat de boomen gaan kwijnen en ten slotte bezwijken. In de Lamongsche districten en de Padangsche bovenlanden zijn hierdoor de caoutchoucboomen in grooten getale te gronde gegaan, zoodat men diep in de bosschen moet doordringen om groote exemplaren te vinden. Uit Panama wordt bericht, dat men de boomen eenvoudig velt, nadat ze eerst door een ringkanaal bij den grond getapt zijn en door diepe insnijdingen op afstanden van één voet aangebracht, verder hun het melksap ontnemt. Daar de inlanders geen nieuwe boomen bijplanten, moet men hoe langer hoe verder in de oerwouden doordringen. Het is een leven vol gevaren, dat de caoutchouc-zoekers, de „seringueiros”, in de wildernissen van Brazilië en Bolivia leiden, blootgesteld als zij zijn aan kwaadaardige koorts, giftige insecten en slangen, wilde dieren en bloeddorstige Indianen. Op bekende wijze is dit avontuurlijke leven geschetst in „Les chercheurs de caoutchouc” van Louis Boussonard.

Terwijl het natuurprodukt in den vorm van ballen in den handel komt, wordt op de plantages veel zorg besteed aan het wasschen en zuiveren van de caoutchouc, die in mooie vormen als „biscuits”, „blocks” of „sheets” wordt afgeleverd. Vele fabrikanten geven echter de voorkeur aan de ruwe ballen, omdat de zuivering volgens hen een nadeeligen invloed heeft op de elasticiteit van de caoutchouc.

Zooals gezegd, is de *Ficus elastica* de voornaamste inheemsche caoutchouc-boom in Oost-Indië; de inlandsche naam op Java is *karet*, op Sumatra's Oostkust *ramboeng*. Hij behoort tot de

HEVEA, VAN ZAAD GEKWEKT EN ALS STOMP OVERGEPLANT.

HET AFTAPPEN VAN CAOUTCHOUC-BOOMEN OP EEN PLANTAGE IN MALAKKA.

familie der *Urticaceae*. Voor de meeste lezers zal de plant geen onbekende zijn, want zij wordt hier wel als kamerplant gekweekt; men herkent haar gemakkelijk aan de donkergroene, glanzende, elliptische, leerachtige bladeren, die in jongen toestand in een knop zijn opgerold en dikwijls door een fraai rood gekleurd schutblad bedekt zijn. Op Java, waar hij in 't wild verspreid in de bosschen groeit, wordt hij een reuzenboom. Dr. P. v. Romburgh beschrijft hem als een boom met machtigen omvang, welke nog aanzienlijk vergroot wordt door de dikwijls tot zware stammen uitgegroeide luchtwortels die, aanvankelijk als dunne draden uit den stam en de takken neerdalend, zoodra ze den grond bereikt hebben snel in dikte toenemen. In Bantam zag hij een boom, die met zijn luchtwortels een oppervlak van niet minder dan 16 M². besloeg, met een omtrek van 15 M. Op de afb. op bl. 55 ziet men, hoe zulk een boom dan als 't ware bestaat uit een verzameling van stammen, waaruit men de hoofdstammen moeilijk kan vinden. Het wortelstelsel is zeer sterk ontwikkeld en bedekt, vooral in aanplantingen, den grond met een zwaar dicht netwerk, zooals men ziet op de andere afb. (bl. 55) van een ficus die op één stam gehouden is. De vruchten zijn kleine vijgen die in rijpen toestand een donker paarsroode kleur hebben.

De *Hevea brasiliensis*, die ongeveer de helft van de geheele caoutchoucproductie levert, is inheemsch in het stroomgebied van de Amazonerivier. Zij behoort tot de *Euphorbiaceen* of Wolfsmelkachtigen, een familie waarvan de meeste vertegenwoordigers, ook de hier te lande voorkomende, melksap hebben. In volwassen toestand is het een ongeveer 20 M. hooge boom met een matig groote kroon. Als men een insnijding maakt in den stam of een tak afbreekt, vertoont zich op de wondvlakte een wit melksap, dat spoedig stolt tot een veerkrachtige massa. De inboorlingen van het Amazone gebied en den staat Para bereiden de caoutchouc nog steeds op dezelfde manier als het een eeuw geleden werd gedaan. Dicht boven den grond wordt in den bast een horizontale insnijding gemaakt, waarop een verticale uitloopt; aan weerszijden van de laatste worden weer schuinsche insnijdingen aangebracht, die er in uitmonden. Het uitvloeiende melksap wordt verder aan den boom in een bakje opgevangen en daarna in de hut in het bosch verder bewerkt. Daartoe wordt het op een plat stuk hout gestreken en in den rook gehouden van een

vuurtje van palmvruchten, waardoor het water verdampt en de caoutchouc stolt; dit herhaalt men zoolang totdat de massa, die zich op het hout heeft afgezet, te zwaar wordt om gemakkelijk te hanteeren. Op die manier ontstaan de buitengewoon groote caoutchouc-ballen, die als Para fin aan de markt komen en waaraan de rook nog te ruiken is.

In Suriname komt in het wild een Heveasoort voor, de *Hevea guianensis*, die een caoutchouc levert welke, blijkens de onderzoeken van den houtvester baron van Asbeck, weinig onderdoet voor goede plantage-caoutchouc of Para-rubber.

De *Castilloa elastica*, de boom die de Mexicaansche caoutchouc levert, is inheemsch in Mexico en Midden-Amerika. Volgens de beschrijving van dr. van Romburgh is het een boom met een zeer merkwaardig uiterlijk. In zijne jeugd prijkt hij met eenigszins hangende, dunne, sterk behaarde takken, waaraan zich een vrij groot aantal, soms 57 c.M. lange, zacht behaarde bladeren bevinden. Deze takken zien er uit alsof ze eenvoudig in den stam gestoken waren en laten bij 't afvallen dan ook een rond, diep litteeken achter, dat later bijna geheel verdwijnt. Op ouderen leeftijd, in het 4^e en 5^e jaar ziet men ook andere, blijvende takken optreden, die een scherpen hoek blijven maken met den stam en waaraan weer takjes voorkomen als de eerst beschrevene. Door deze blijvende takken maakt de boom een kroon.

Er zijn ook verschillende lianen die caoutchouc leveren, o.a. eenige soorten van het geslacht *Willughbeia*; de voornaamste is de *Willughbeia firma* die in den Nederlandsch-Indischen archipel zeer verspreid voorkomt. Het is een klimplant die zeer groote afmetingen kan krijgen met donkergroene, leerachtige bladeren. Zij levert niet alleen een goede caoutchouc, maar ook eetbare vruchten.

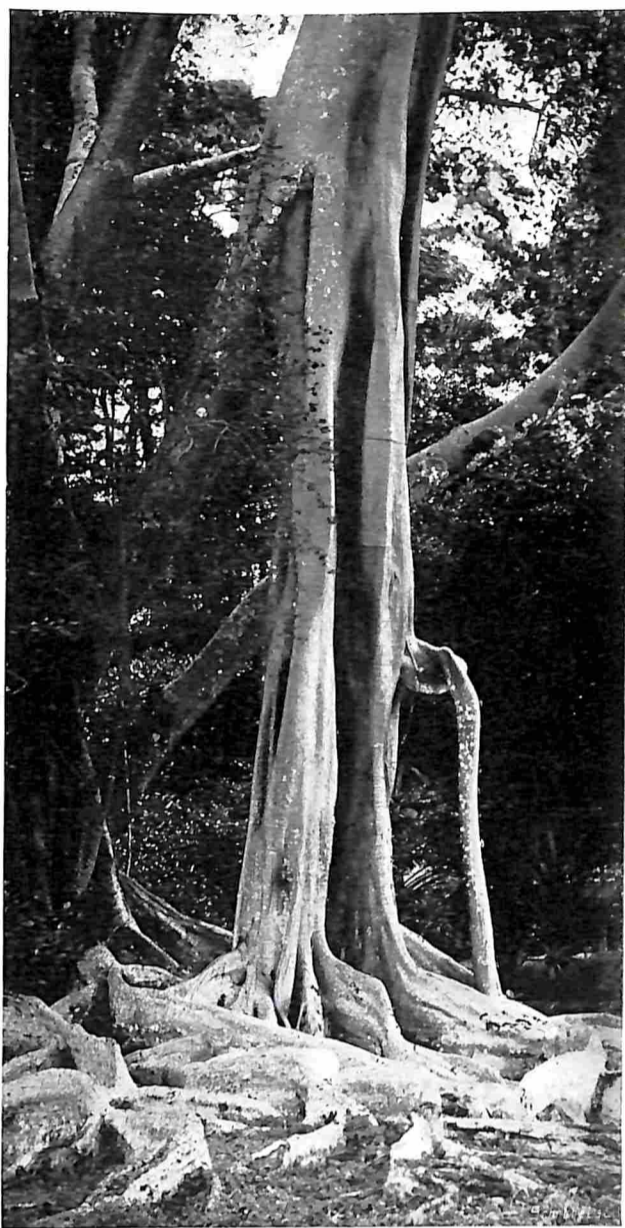
Van de genoemde soorten komen voor de cultuur hoofdzakelijk in aanmerking de *Ficus elastica* en de *Hevea brasiliensis*. In 't algemeen leenen de caoutchouc-boomen zich bij uitstek voor de cultuur in het groot; zij passen zich gemakkelijk aan den bodem aan, weerstaan evengoed overstroomingen als droogte van langen duur, schijnen tot nu toe onvatbaar voor ziekte en hebben geen bijzondere vijanden, althans geen vijanden waarover men zich, als de boomen krachtig groeien, ongerust behoeft te maken. In hunne jeugd hebben de caoutchouc-boomen alleen noodig beschermd te worden tegen al te welig groeiende onkruid dat

ze zou kunnen verstikken. Een boschbrand, een der grootste gevaren bij boschcultuur, is bijna onmogelijk; het hout brandt zeer slecht en de bladeren zijn weinig ontvlambaar, zelfs als ze droog zijn. Volgens deskundigen is er slechts een minimum van risico aan deze cultuur verbonden.

De cultuur van *Ficus* is zeer eenvoudig, de vermenigvuldiging gemakkelijk; zoowel door zaad als door stekken en door markotteeren kan men hem voortplanten. Markotten of afzetsels worden als volgt verkregen: een tak wordt geringd, de ringwond wordt met klei bedekt en de klei door middel van klappervezels op hare plaats bevestigd; na omstreeks 40 dagen komen er een aantal wortels tusschen de klappervezels doorgroeien en kan men den tak beneden de ringwond afsnijden; in goeden grond uitgeplant, ontwikkelt zulk een markot zich krachtig.

Den oudsten aanplant van *Ficus* vindt men, zooals gezegd, op de onderneming Wera van de maatschappij der Pamanoekan- en Tjiassemlanden, in de residentie Krawang, het grootste land dat op Java in particulier grondbezit bestaat, want het beslaat een oppervlakte van 212.000 H.A. Daarvan zijn omstreeks het jaar 1864 33 H.A. beplant met 5200 ficussen, dus 157 boomen per H.A.; de plantwijdte bedraagt ongeveer 8 M. In ouderdom volgt op dezen aanplant die van Tjikandik Oedik in Banten, die van 1876 dateert en waarvoor stekken van twee soorten van *Ficus* werden gebruikt; zij beslaat dezelfde oppervlakte maar is met 730 boomen per H.A. beplant, daar de plantwijdte slechts 3.72 M. bedraagt. Dit schijnt zeer klein, maar het heeft niets geschaad aan de opbrengst; door de plantwijdte klein te nemen heeft men bovendien het voordeel, dat de aanplant spoediger gesloten wordt en de kosten van onderhoud minder zijn. De opbrengst van deze twee oudste aanplantingen is zeer verschillend en geeft ongeveer de grenzen aan waartusschen de productie zich kan bewegen. De eerstgenoemde aanplanting, die zooals Octave J. J. Collet schrijft, geheel het kenmerk draagt van verwaarloozing en van de onverschilligheid der vroegere eigenaars, levert gemiddeld slechts 625 gram per boom of ongeveer 100 K.G. per H.A., een opbrengst die echter bij de tegenwoordige prijzen de cultuur nog loonend maakt. Op Tjikandik Oedik is de gemiddelde jaarlijksche opbrengst per boom 2.5 K.G., of per H.A. de ongelooftelijke hoeveelheid van 1825 K.G.

In 1883 en 1884 werden op initiatief van den houtvester A. H. Berkhout, thans leeraar aan de Hoogere Landbouwschool te Wageningen, aanplantingen van *Ficus* gemaakt in Krawang, te Bandoeng en elders, maar eerst in 1901 ging het boschwezen zich met kracht op die cultuur toeleggen. Tegenwoordig beslaan de gouvernementsaanplantingen op Java een oppervlakte van 6800 H.A., hoofdzakelijk met *Ficus elastica* beplant. Sedert 1907 is in het landschap Langsar, gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden, een begin gemaakt met den aanplant van *Hevea Brasiliensis*, over een uitgestrektheid van ongeveer 700 H.A. Terwijl het Ned.-Indisch gouvernement zich voor de caoutchouc-cultuur verdienstelijk maakte door het aanleggen van proeftuinen, onder leiding van prof. M. Treub, ging de Javaansche bevolking zich hier en daar ook op de nieuwe cultuur toeleggen. Ook in Deli

CAOUTCHOUC-BOOM IN DEN PROEFTUIN OP CEYLON.

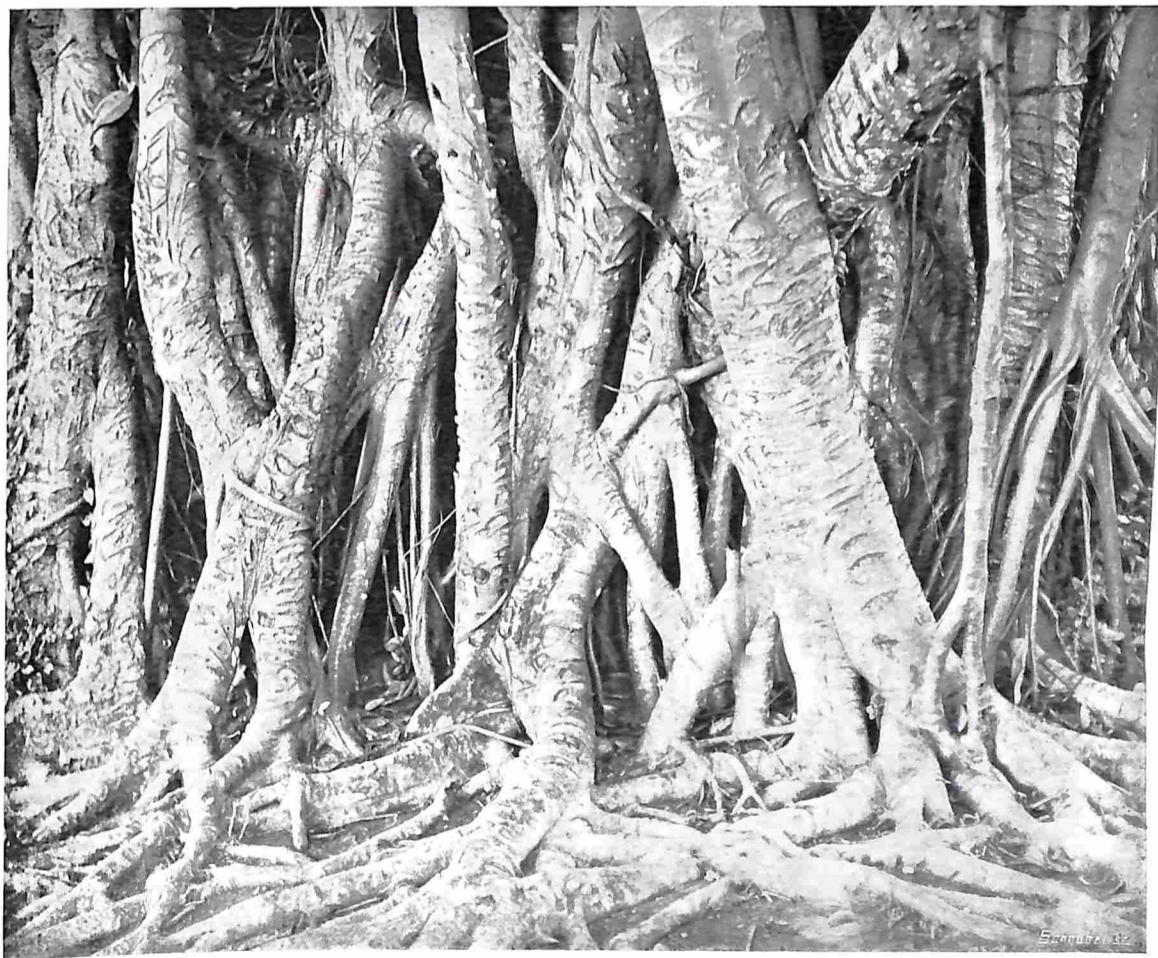
wordt zoowel door Europeanen als door inlanders werk gemaakt van de caoutchouc cultuur.

De totale uitgestrektheid van de verschillende aanplantingen bevreagt, naar schatting, op Java 23000 H.A., en op Sumatra en Borneo 11000 H.A.

Volgens opgave van het Algemeen Nederlandsch-Indisch Rubber Syndicaat, te Batavia, zijn er op Java 122 particuliere en 28 gouvernementsondernemingen waar caoutchouc gekweekt wordt. De Bussy's Handboek voor cultuur- en handelsondernemingen in N. Oost-Indië voor 1910 vermeldt voor den geheelen archipel 269 ondernemingen waar caoutchouc en getahpertia wordt gekweekt. Op vele ondernemingen worden deze echter slechts als bij-cultuur aangeplant.

De *Hevea brasiliensis* werd het eerst in 1876 in Azië ingevoerd. Het Engelsche Departement van koloniën had 75 000 zaden uit Brazilië naar Kew laten komen, waar zij uitgezaaid werden. Slechts een klein gedeelte er van ontkiemde; in Augustus 1876 werden 2000 jonge plantjes, zorgvuldig verpakt verzonden naar Ceylon en uitgeplant in den botanischen tuin te Heneratgoda en op verschillende plantages in de Straits Settlements. Deze op ruime schaal genomen proeven slaagden uitstekend, en zoowel in het lage gedeelte van het eiland Ceylon als op Malakka heeft de cultuur van *Hevea* positieve resultaten opgeleverd. Ofschoon de plant er niet inheemsch is, heeft zij getoond er goed te acclimatiseeren. De uitkomsten met deze cultuur verkregen, hebben als een onomstootelijk feit doen kennen dat in een gelijkmatig tropisch klimaat met grooten regenval de *Hevea* de caoutchoucboom is bij uitnemendheid, de boom die het meest geschikt is voor aanplanting, daar hij zeer frisch van nature is en een overvloedig melksap oplevert, terwijl zijn produkt het meest gewild is op de markt. Zijn groeikracht is uitermate weelderig; ofschoon hij in zijn vaderland Brazilië

bij voorkeur groeit op het rijke aangeslibde land langs de rivieren, gedijt hij op alle gronden, zelfs op plaatsen die men totaal

TOT STAMMEN UITGEGROEIDE LUCHTWORTELS VAN *FICUS ELASTICA*.

ongeschikt voor hem zou achten. Zoo groeit de oudste Hevea-boom van Penang op een steenachtige en droge bank, en toch heeft deze boom reeds op zijn elfde jaar niet minder dan $2\frac{1}{2}$ pond per jaar geleverd. Op zeer gunstige plaatsen is de groei phenomonaal; zoo vindt men in den botanischen tuin te Singapore boomen van achttien maanden, die 30 voet hoog zijn, en driejarige boomen van 60 voet. De taaiheid van de *Hevea* is buitengewoon; boomen die door den storm zijn omgewaaid, schieten opnieuw wortel aan den top en zenden scheuten uit die zich spoedig tot flinke stammen ontwikkelen. In genoemden tuin staat een groep van zeven zware stammen, die op deze manier uit één omgevallen boom zijn ontstaan.

Ofschoon de *Hevea* boomsgewijze niet op zulk een groote opbrengst kan bogen als de *Ficus*, heeft zij daarentegen het voordeel van op een kleiner oppervlak te kunnen groeien en bovendien een hooger geschatte caoutchouc te leveren. Voor de *Hevea* geldt hetzelfde als voor den *Ficus*, n.l. dat de opbrengst met den leeftijd toeneemt. Op Malakka begint men met tappen, zoodra de boom op drie voet boven den grond 75 cM. omtrek heeft; dit is op het einde van het 5^e jaar bij ongeveer 25 p.c. van de boomen het geval; op het einde van het 6^e jaar is ongeveer 50 p.c. tapbaar, en op het einde van het 7^e jaar de rest. Zulk een boom geeft een opbrengst van + 2 Eng. ponden of 906 gram. De heer Derry, superintendent van de gouvernementplantages te Perak (Malakka) heeft de volgende raming gemaakt van de opbrengst eener aanplanting van *Hevea*'s van 560 boomen per H.A., waarbij de opbrengst over de eerste jaren opzettelijk zeer laag is gesteld:

Leeftijd in jaren.	Opbrengst per boom.	Opbrengst per H.A.
6	283 gram.	158,48 KG.
7	509 ..	284,04 ..
8	735 ..	411,60 ..
9	962 ..	538,72 ..
10	1188 ..	665,28 ..

Op grond van de resultaten op Ceylon en in Malakka verkregen met de cultuur van *Hevea*, die aldaar een tweede vaderland heeft gevonden, kan men zeggen dat het cultuurvraagstuk er is opgelost. Reeds in het verslag over 1902 van den heer Fracher, resident-generaal der Gefeederde Maleische Staten, werd geconstateerd dat de aanplant van *Hevea* „de meest loonende is die de planter kan ondernemen, indien hij de vereischte voorwaarden van den bodem, het klimaat en het werkvolk vereenigd vindt.”

In 1907 was op Ceylon een uitgestrektheid van 150.000 acres met caoutchoucboomen beplant met inbegrip van de plantages, waar de thee hoofdzaak en caoutchouc bijproduct is. De uitvoer bedroeg in 1907 niet minder dan 556080 pounds. In de Straits Settlements en de Gefeederde Maleische Staten was de met caoutchouc beplante oppervlakte in 1907 120.235 acres en de productie 1017 ton. In alle tropische streken rondom den aardbol, wordt tegenwoordig met min of meer succes de caoutchouc-cultuur gedreven.

Wie daarover iets wensch te lezen, vindt zijne gading in het onderhoudend geschreven, rijk geïllustreerde werk van Henry C. Pearson, den redacteur der *India Rubber World*; het is getiteld: „What I saw in the Tropics. A record of visits to Ceylon, the Federated Malay States, Mexico, Nicaragua, Costa Rica, Republic of Panama, Colombia, Jamaica, Hawaii.”

Alleen Suriname heeft tot dusver nog niet aan den algemeenen wedstrijd deelgenomen. Wel heeft het landbouw-proefstation van zijne oprichting in 1902 af de caoutchouc-cultuur aanbevolen, maar tot nog toe wordt die slechts op kleine schaal gedreven. Op 22 plantages vindt men aanplantingen van *Hevea*'s; de grootste zijn die op de plantages Voorburg, Wederzorg en Meerzorg, maar de andere zijn van geringe uitgestrektheid. Toch zou de caoutchouc-cultuur in Suriname een goede toekomst kunnen hebben; de *Hevea* vindt in Suriname, dat climatologisch veel overeenkomst heeft met Brazilië, alle voorwaarden voor een weligen groei; zij komt er dan ook in het binnenland in het wild voor. Ook in andere opzichten staan de kansen voor

Suriname gunstig: terwijl elders de landerijen met groote kosten geschikt moeten worden gemaakt voor de caoutchouc-cultuur, heeft men in Suriname groote uitgestrektheden ingepolderd land, die onder de huidige omstandigheden, nu de andere culturen kwijnen, nagenoeg waardeloos zijn. Sedert jaren is de landbouw in deze kolonie een lijdensgeschiedenis. Toen de suiker-, de katoen- en de koffiecultuur niet meer loonend waren, bracht de cacao-cultuur een tijd lang eenige verbetering, maar de krullotenziekte bedreigde ook die met ondergang, evenals de Panamaziekte nu weer de bacoven-cultuur. Indien de kwijnende culturen worden vervangen door die van een veelbelovend gewas als *Hevea* en deze overal in de kolonie door plantagehouders en kleine landbouwers wordt ter hand genomen, zal dit misschien het middel blijken om den landbouw in Suriname uit zijn verval op te beuren. Het gouvernement zou zich moeten belasten met de zorg voor den invoer van zaden op groote schaal, en tevens met de zorg om die zaden geplant te krijgen; daarin ligt het zwaartepunt. De uitgaven voor deze cultuur kunnen bestreden worden uit de fondsen voor productieve werken en zouden blijken nuttig besteed te zijn.

F. C. J. SCHEURLEER.

Mijn vriend Jack of de wonderlijke avonturen van een amateur-fotograaf.

(Vervolg).

ZOOALS we dus reeds zagen, was het geheele huiselijke leven mijner burens verstoord. Als Jack niet in zijn donkere kamer was, hetgeen altijd gebeurde, als 'er gegeten moest worden, of zijn tegenwoordigheid elders vereischt werd, dan liep hij van de eene plek naar de andere met schalen, platen, flesschen, of wat dan ook.

De keukengootsteen, dikwijls de heele keuken, stond vol met bakken, zelfs was er geen slaapkamer, waar je fatsoenlijk je handen kondt wasschen, want alle lampetkommen waren door Jack in gebruik genomen.

Sinds het succes met de keukenmeid was de fotografie dan ook zulk een rage geworden, dat het op een ziekte geleek. Alles werd nu gefotografeerd, groepen, landschappen, dieren, interieurs, gebouwen, portretten, het een al leelijker dan het andere. Maar billijk was hij, dat moet gezegd worden. Nooit trok hij de eene plaat voor boven de andere, maar alles werd belicht met 't zelfde momentsluitertje, en alles even lang.

Als Jack 's morgens met twaalf platen de deur uitging, moesten die ook verschoten zijn, als hij thuiskwam. Een enkele maal gebeurde het wel, dat hij nog

een paar onbelichte platen in zijn camera had, maar liever dan de schande te beleven die ongerept mee naar huis te brengen, verschoot hij ze dan voor de zooveelste maal op de leelijke straat, op den gevel van zijn huis en anders op het eerste het beste voorwerp, dat zich maar aan z'n oog vertoonde.

De schrik voor het huishouden was hij langzamerhand geworden. Midden uit hun bezigheden werden de huisgenooten gehaald, evenals de meiden van het fornuis of van de wasch, om te poseeren. En als hij niet gefotografeerde, moesten ze alles laten staan en op zijn wenken vliegen, ja, zijn vrouw beklagde zich eens bij me, dat demeid midden onder het gehakt maken pa's petroleum-lamp moest vullen, zoodat 's middags niemand vleesch lustte.

Maar Zondag, den dag, dat iedereen zoo precies kon doen wat hij wilde, lezen of fietsen, wandeltochtjes met je kennissen of andere afspraakjes maken, de Zondag, zeg ik, zette de kroon op alles. Dan, omdat de geheele familie thuis was, werd er geregeld een groep genomen, waar natuurlijk niemand aan mocht ontbreken, wilden ze Jack niet uit zijn humeur brengen. Daar ging dan gewoonlijk een paar uur en een half dozijn platen mee heen, totdat hij het in wanhoop opgaf. Maar het genot van den Zondag was bedorven.

Hierbij laat ik u een foto zien van een groep, die hij bezig was te fotografeeren en die ik direkt in den aanvang zonder zijn

VÓOR DE OPNAME.

DE OPNAME DOOR JACK.

weten nam, en de eigenlijke foto door Jack genomen, ongeveer twintig minuten later: merk het verschil van uitdrukking in de gezichten op.

Op een goeden avond zat ik gezellig op mijn kamer een sigaar te rooken en de krant te lezen, toen Jack bij mij binnenkwam, zeker wel vier of vijf platendozen onder elken arm.

„Jongen, jongen, je bent weer aan den gang geweest.”

Zonder antwoord te geven, haalde hij zijn platen te voorschijn en duwde ze me onder den neus.

„Wat denk je daar nu van?” mij een van zijn zwarte misbaksels toonende. „Hoe verklaar je dat nu!”

„Ja, beste, dat is licht, maar waar je het gekregen hebt, kan ik je niet zeggen.”

„Mijn donkere kamer is potdicht (ik dacht aan zijn familie, die de deur dicht moest houden), en mijn lampenglas prima. Kijk, die daar,” op een negatief wijzende, „daar heb ik wel een half uur op staan werken, en eindelijk heb ik er de ontwikkelaar geheel onverdund opgegooid.”

„Wel, indien na al wat je me daar vertelt, er niets op je plaat komt, dan is deze natuurlijk niet belicht geweest.”

„En hij is bijna geheel grijs, of donker tenminste.”

„Dat is sluiert, ontwikkelsluiert, die je krijgt als je een plaat te lang in de ontwikkelaar laat liggen. Ik zou je daarom aanraden, ofschoon het niet geheel opgaat, maar toch zeker voor een beginner een aanknoopingspunt is, ontwikkel je platen in den beginne zóó lang, als je ziet, dat het randje, dat onder in de chassis gezeten heeft, of waar de tandjes hem vastgehouden hebben, helder blijft. Eeginnen deze te kleuren, neem dan je plaat onmiddellijk uit het ontwikkelingsbad. Dit is n.l. het bewijs, dat je plaat begint te sluieren.

Beter is het natuurlijk je plaat in doorzicht, d.w.z. tegen het licht, te beoordeelen en zo lang door te ontwikkelen, tot je in de diepe schaduwen, dus die plaatsen, die op je plaat 't lichtste blijven, voldoende tekening ziet, zooals b.v. de plooiën in een donker kleed, de nuanceering in een boomstam, die diep in de schaduw van zijn bladeren staat, etc.

Raak bij het bezien en behandelen van je platen bij voorkeur nooit je emulsiekant met je vingers aan.

Maar om nu verder te gaan, heb je de plaat ontwikkeld, wasch deze dan flink uit, bij voorkeur eenigen tijd onder de kraan; kan dat niet, dan in een bak met water, en fixeer.

Laat ze in je fixeerbak, niet zooals de meesten doen, totdat de gele kleur aan den achterkant verdwenen is, maar gerust nog 10 minuten daarna en spoel dan flink in stroomend water of anders, versversch meerdere malen, zooals elk boek op fotografisch gebied je dat voorschrijft.”

„Ja, dat spreekt vanzelf,” zei Jack op korten toon, alsof hij dat alles reeds wist, voordat ik geboren was. „En kijk hier, is dit geen prachtig sneueffect?” vroeg hij lachend, terwijl hij mij een plaat met allerlei kleine witte spikkeltjes vertoonde. „Neen, amice, dat zijn stofdeeltjes op je plaat; je moet steeds vóór je plaat in het chassis te leggen, deze met een zachte kwast afstoffen, evenals je dat met je chassis reeds van te voren gedaan hebt. Ook je camera moet ge geregeld stofvrij maken. Vóór het ontwikkelen stof ge uw plaat wederom af, want elk gedeelte van je plaat dat droog blijft, of waar de ontwikkelaar niet direkt tegelijk met het overige gedeelte van de plaat kan doordringen, wordt een vlek.

En nog iets, bewaar je kwast in een stofvrije gesloten doos en, zorg vooral dat deze goed droog is (ik meen de kwast), anders krijg je strepen op je negatief, die je er niet meer afkrijgt.”

„Maar die ronde witte vlekken dan,” met een gezicht, alsof hij me daar nu eens aardig te pakken had, „dat kan toch geen stof zijn.”

„Neen beste, daar heb je gelijk aan, maar dat zijn luchtblazen, en b.v. deze plaat hier, waar die hoek uit is, alsof de muizen er van gegeten hebben, en die er zooveel lichter en valer uitziet dan de rest, dat komt alleen daardoor, dat je ontwikkelaar niet gelijkmatig alle deelen van je platen heeft geraakt, dus niet gelijkmatig over je plaat is gelopen. Je doet daarom in 't begin goed en gebruik overvloedig bad, geen grootere schalen dan je noodig hebt en ontwikkel dus ook geen meerdere platen tegelijk.

Werp je ontwikkelaar in je schaalte, laat ons zeggen, 50 cM³. voor een 9 x 12 plaat, houd met je rechterhand vervolgens het schaalte aan de smalle kant zóó schuin, totdat ge bang wordt, dat de ontwikkelaar er uit loopt, leg dan met je linker de plaat, glaszijde beneden, eveneens schuin in, en laat tegelijk je bakje weer in z'n normale positie terug vallen. Indien je dat een paar maal met gewoon water en een oude plaat geprobeerd hebt, krijg je gauw den slag te pakken. Blijf vervolgens rustig schommelen. Maar kalmte bovenal! We hebben geen haast.

„En deze dan, die heb ik gisteren genomen in volle licht, tijd en moment door elkaar”, en hij toonde mij eenige platen die glashelder waren, voorzoover ze dat bij Jack konden zijn;

„dat is toch bewijs genoeg dat de platen niet deugen”.

„Nonsens, je hebt waarschijnlijk je platen in hypo ontwikkeld, hebt je schalen of flesschen op de een of andere manier verwisseld. Zorg daarom dat je de verschillende schalen ook in de donkere kamer flink van elkaar kunt onderscheiden, hetzij door kleur of vorm, en dat je steeds je flesschen altijd precies op dezelfde plekken neerzet, zoodat je ze in 't donker kunt vinden. Gebruik ook je fixeerschaal voor niets anders, tenzij desnoods ook voor toonfixeeren, en zorg dat je bakken na gebruik goed rein zijn.

Plotseling hield ik op, toen ik Jack weer bezig zag heel aandachtig een van zijn glazen te bekijken, waar hij weer niets van begreep.

„Vuile vingers, Jack, op de gelatine, zie je niet, natron vingers op de droge plaat misschien. Wasch geregeld, na met je vingers in de natron (hypo) te hebben gezeten, deze flink af.”

„Ja, deze ronde vlekken, dat weet ik warempel niet”, en ik zou het nog niet geweten hebben, ware ik niet eens toevallig tegenwoordig geweest, toen Jack eenige van zijn platen ontwikkelde.

Nieuwsgierig keek ik toe, wat er van zijn geknoei zou terechtkomen, toen ik verrast zoo nu en dan een of meerdere druppels wat ik hield voor broomkali, in zijn bad en ja zelfs op zijn droge plaat zag vallen. (Hij wist n.l. reeds dat broomkali 1:10, als vertrager werkte). Daar ik echter zag dat zijn handen meer dan genoeg te doen hadden met zijn schaalte, ja als hij er met 4 geboren was, hij deze ook nog had kunnen gebruiken en er dan nog 4 tekort zou zijn gekomen, keek ik eens rond en bemerkte dat hij op een of andere ingenieuze wijze zijn stopfleschje in zijn neus verborgen hield.

Daar ik hem mijn compliment maakte over de uitvinding en hem aanraade daarop patent te nemen, werd hij kwaad, zoodat ik, de reden van zijn kwaadheid bemerkende, hem zei dat droge platen er allermint toe geëigend waren om in 't zweet des aanschijns of van andere ledematen te worden ontwikkeld.

„Wasch ook nooit je schalen of flesschen met zand uit, want o jongen, het is er zoo moeilijk weer uit te krijgen, en één zandkorrel op je plaat beteekent gewoonlijk een heele schrap. Het beste is immer in het onderhavige geval met een nat watje je plaat zachtjes af te wrijven”.

Nadat ik hem nog op negatieven gewezen had die van achter groene en gele vlekken vertoonden, dus niet uitgefixeerd waren, pakte hij zijn verzameling waardelooze negatieven, of positieven (ze hadden evenveel recht op het een als op het ander), als ge het liever hebt, bijeen, deed ze heel voorzichtig in de dozen, mompelde nog iets van oude platen, en vertrok. Het is eigenaardig dat de knoeters steeds, evenals de schrijvers de schuld geven aan de pen, de fouten die ze zelf maken, aan den ouderdom van de platen toeschrijven. Ik

persoonlijk werk nu reeds over de 20 jaar, en heb nog nooit een oude plaat gezien. In de tropen heb ik nog platen gebruikt, die reeds vier jaar oud waren, en ontwikkeld onder omstandigheden, dat men zijn hemd niet aan het lichaam kon velen. In een paar oude nummers van een fotografisch tijdschrift las ik juist van een paar andere heeren, die eveneens ongeveer dezelfde ondervinding hadden gehad met goede platen.

Blijde dat ik nu rustig mijn krant verder kon uitlezen stak ik mijn sigaar aan en zette mij weer in mijn bevoorrecht schommelstoel. Maar van lezen kwam niets meer, telkens dwaalden mijn gedachten af naar Jack, hoe hij liever de ene doos platen na de andere verknoeide, dan er b.v. eens 6 of desnoods 12 platen aan te wagen om den juisten belichtingstijd voor zichzelf uit te vinden. Hoe dikwijls had ik hem niet gezegd: „Jack, maak van dezelfde groep of plek of wat het ook zij, 3 of 4 opnamen; geef ze alle vier verschillende belichtingstijden en schrijf dat op in een boekje, dat je er speciaal voor hebt ingericht, benevens diafragma, weersgesteldheid, datum, jaargetijde, zoo nauwkeurig mogelijke omschrijving van het opgenomen voorwerp, het merk van je plaat en later ook de ontwikkelaar. Dit moet ge je van den beginne van al je opnamen aanwennen; op het laatste is je gezicht zoo getraind, dat je beter met je oog het licht kunt beoordeelen dan met den besten fotometer.

Ga je nu je 4 platen — hoe meer je neemt, hoe zekerder, je bent van den juisten tijd te treffen — ontwikkelen, dan zie je dadelijk het verschil tusschen onder-, normale- en overbelichting; ten tweede weet je den juisten tijd van belichting voor een zeker object onder zekere weersgesteldheid en omstandigheden.

Verander nu in 's hemelsnaam niets aan diafragma of platen. Heb je nu een normaal, goed in de schaduwen dus doorwerkt, negatief verkregen, dan wordt je belichtingstijd, laten we zeggen, je eenheid. Dan weet je dus al, dat al dergelijke voorwerpen onder nagenoeg dezelfde omstandigheden dezelfde, bij donkerder weer langer, bij helderder weer korter belichting noodig hebben. In

AAN HET RETOUCHEEREN!

deze laatste gevallen kunt ge dan ook reeds met de helft van je proefopnamen volstaan.

Waar ik je nooit te veel op kan wijzen is: „kijk naar je donkere partijen, geef de details voldoende tijd zich op je emulsie in te werken, hetgeen dan ook je maatstaf wordt bij het ontwikkelen, n.l. zoover daarmede doorgaan tot alle details er uit zijn. Vergeet nooit, dat wat er niet in zit, je er met alle kunstenmakerijen, zooals versterking, etc. niet uitkrijgt. Daarom is in geval van twijfel eerder over-, dan onderbelichting aan te raden. In het eerste geval kan men met versterking menigmaal nog een goed negatief krijgen.

Een andere zaak, die je niet moet vergeten is, hoe dicht bij je voorwerp, hoe langer je belichten moet. Kun je b.v. een persoon met een hoofd van 2 à 3 m.M., (ik meen natuurlijk op je matglas), moment nemen, dan moet je datzelfde hoofd ter grootte van 2 c.M. misschien $\frac{1}{2}$ minuut of langer geven.

Nu richtten mijn gedachten zich weer op Jack en hoe hij zijn huis op stelten had gezet en iedereen binnen zijn bereik als het ware diep rampzalig had gemaakt. Het was zoo sterk, dat de kleine kinderen huilend wegliepen, als ze hem met zijn fotografiestoel zagen aankomen, en de hond jankend onder de sofa kroop. Want kregen de volwassenen allerlei liefelijke standjes, als ze gedurende de lange operatie hun gezicht niet in de plooi konden houden, den kinderen werd dat gewoonlijk duidelijk gemaakt met klappen, terwijl de hond, arm beest, dat niet precies verstond wat er van zijn physionomie vereischt werd, zich met schoppen kon tevreden stillen.

Ik maakte er mij zelf een groot verwijt van, dat ik ooit het onderwerp had aangeroerd, en gaf mijzelf de schuld van alles.

Als een bewijs hoever de fotografiekooft iemand kan aantasten, hieronder een foto van iemand, die van zijn vrouw als verjaarsgeschenk een retoucheerspiegel cadeau had gekregen, en nu al zijn oude platen, geschikt of ongeschikt, ging retoucheeren, met een ijver een betere zaak waardig.

DIER OF PLANT?

WAT is het verschil tusschen dieren en planten? Deze vraag schijnt den leek al zeer eenvoudig te beantwoorden, toch is het juiste antwoord lang niet zoo gemakkelijk te geven, en komt men bij de lagere en allerlaagste organismen, dan wordt een juiste omschrijving van dit verschil hoe langer hoe moeilijker.

Bij hoogere dieren en planten is dit verschil duidelijker waar te nemen, en ook met de hier bedoelde is dit het geval, hoewel zij elkander al op een zeer eigenaardige wijze opvolgen. Een Italiaansch tijdschrift toch maakt melding van een hoogst belangrijk wezen, dat als het ware eerst dier en daarna plant is. Het komt voor in Nieuw-Zeeland en draagt daar den naam van Acoeto. Het is de rups van de *Hipiolis virescens*, zij bereikt een lengte van $7\frac{1}{2}$ à 10 c.M. en leeft uitsluitend op een boom door de inboorlingen Rata genoemd.

In den eersten tijd leeft deze rups zooals alle andere, doch na eenigen tijd kruipt zij in den grond, waarschijnlijk om zich daarin te verpoppen. Dit wordt haar noodlottig. Waarschijnlijk toch vestigen zich achter den kop de sporen van een paddenstoel, de *Sphaeria Robertsii*. De sporen komen daar tot volkomen ontwikkeling en na eenigen tijd komt de langwerpige paddenstoel boven den grond. In den bodem ontwikkelt zich dan in het lichaam van de rups het mycelium, dat daarmede, zonder van vorm te veranderen, geheel gevuld wordt, zoodat de dierlijke zelfstandigheid als het ware door een plantaardige wordt vervangen. Na eenigen tijd sterft de champignon, hij verhardt als 't ware, doch het vreemde is wel, dat hij geheel zijn vorm behoudt. Zoolang zij nog in levenden toestand is, heeft de Acoeto 'n groene kleur, en de inboorlingen van Nieuw-Zeeland zijn dan verlekkerd op haar, in voorkomen en smaak doet zij dan veel aan merg denken. In drogen toestand malen zij ze tot poeder en maken er de kleurstof uit om zich mede te tatoeëren. Een mooier voorbeeld van samenleving is zeker zeer moeilijk te vinden.

E. Th. W.

Over Bobslee-toeren te Davos.

II. RENNEN OP DE KLOSTERSTRASSE.
REEDS driemaal zijn de groote rennen om de „Goldbokal von Davos”, een door de gemeente uitgeloopte Wanderpreis, uitgesteld moeten worden door de tegenwerking van het weder om 'n

goede baan te verkrijgen. Als het hier niet vriest of sneeuwt, is hier het zachtste en mooiste weer wat je denken kunt, maar waardoor alle sport onmogelijk wordt, en de kurgasten op de promenade heen en weer loopen, die dan op zijn beurt weer eens een grootere beteekenis inneemt in 't Davoser Kurort-leben.

Maar dit neemt niet weg, dat de rennen op de Klosterstrasse in dien tijd door aan, en dus altijd nog leven genoeg overblijft, voor wie er 'n twintig minuten sporen voor over heeft.

De Klosterstrasse is een wonderlijk mooie kantonnale weg, die van Wolfgang of Larett, dalwaarts naar Klosters voert, en waarvan een gedeelte van Grünli Böldli af, zoo goed mogelijk voor baan is ingericht. Tusschen hooge bergen door diepe dalen, langs den rand der overal bo-chrijke hellingen, over bruggen, waar onderdoor 's zomers watervallen bruisen, die nu verijsd zijn en besneeuwd, bereikt de weg, langs de bergsteilen zig-zag dalend het dal, waarin Klosters ligt, en dat als schitterend fond, de sneeuwblanke steile rotsen van de Silvretta-groep heeft.

Het is een bergchaussée zooals er weinige zijn. Met twee scherpe elleboogbochten, 'n halve kilometer na elkaar komt de weg bij de laatste dier twee, bij die der z.n. „cabbage garden” in Klosters uit, waar tevens de finish is van de baan, welke 3200 M, lang is, van Grünli Böldli af tot daar.

Ingedeeld op 'n bekenden Bob, de „Preussen”, hebben we de laatste rennen op die baan steeds meegemaakt. Dan gaat er iederen morgen een „Schlittelz g” van Davos naar Klosters, slechts de Bob's en hun manschap meevoerende. De trein bestaat uit drie of vier wagons derde klasse en evenveel open goederenwagens. Er heerscht 'n gezellige drukte aan 't station, ook wijl meest dezelfde Bob's op deze wedstrijden kampen, en men dus elkaar leert kennen ook doordat men iederen dag samen reist, of wijl men in dezelfde hotels logeert. Het wordt dus „la grande famille qui voyage”, elkaars prestaties kennend, elkaars Bobs en zelfs méér soms. Zoo duurt het traject nooit lang.

Te Wolfgang, of aan het volgende station Larett — van beide plaatsen voeren wegen naar Grünli-Böldli, de eene steiler dan de andere — loopt de trein geheel leeg, en rijdt deze ontlast door naar Klosters, waar hij weer dezelfde lading 'n paar uur later innemen zal, om die naar Davos terug te voeren.

De Bob's ondertusschen zijn tot aan den spoorwegovergang getrokken, waar de weg begint, in den aanvang licht hellend, later sterker, maar tot Grünli-Böldli voor ervaren stuurli geen bijzondere moeilijkheden opleverend.

Langzaam glijden we over de sneeuw.... De zon, welke nog niet tot in het dal is doorgedrongen, schittert op de hoogere hellingen links van ons. Rechts 'n steile wand, koud en sneeuwig. We gaan nog steeds niet hard, en we benutten de gelegenheid om ons nog eens te oefenen in het „Bobben”, wat bij de rennen op de Klosterstrasse zulk een geducht voordeel kan opleveren.

— „Cp commando, meine Herren,” klinkt het, also.... Bòòòò.... eins!.... En met 'n ruk wordt het bovenlichaam, dat bij het woord „Bob”, langzaam naar achter gebogen geworden was, zoo ver, dat de drie achtersten der bemanning gansch achterover op den bob zijn gelegen, naar voren geworpen.... Weer: Bòòòò.... eins!.... en weer krijgt de slee 'n voorwaartschen duw, die hem nu sneller voorwaarts doet schieten, en al met een zekere snelheid de eerste bocht in den weg naderen, die echter van géén groot belang, niet uitgebouwd ook is, en waarom we kalm, door uitleggen alleen, heenkomen.

DE START OP DE BAAN VAN DE KLOSTERHOF TE GRÜNLI-BÖDLI.

IN DE LAATSTE BOCHT AAN DE „CABBAGE-GARDEN“.

De sneeuw ligt hier hoog, maar is verhard. Alleen twee breede slesporen zijn er in doorgetrokken, en we sleeën soms met het eene paar ijzers in het niet al te diepe spoor, maar toch wat scheef over den weg. Het rechte eind eindigt hier; we naderen het nauwe dal. 'n Zwarte rots verspert den weg, en met 'n scherpe bocht, terwijl de opgestuwde sneeuw rond ons stuijt, snijden wij rond de rots. Dit was de „Freemans-kurve“; we krijgen er zoo nog meer, o. a. de „Torpedo-kurve“, en anderen zoo genoemd naar de Bob's, die daar zijn afgestort.

Van nu af gaat de weg, door 'n hoogstens 40 Meter breed, diep dal. Rechts beneden onder 'n met dennen begroeide helling ruischt een beek; weldra komt nu een wat wijdere vlakte; dan weer 'n nauw dal, maar de weg helt hier niet meer, en we moeten 'n minuut of tien den Bob trekken. Het is 'n prachtige wandeling altijd, die tien minuten door dit nauwe dal, over dezen weg, onder de hooge bergen langs, beneden licht blauw en klaar, tegen de sterk vergulde toppen in de hoogte, waar de zon op straalt.

Bij 'n smalle brug krijgt de weg weer genoeg verval: we moeten den Bob alweer tegenhouden. Fluks wordt weer gestart, en gemoedelijk toerend, genietend van de prachtige omgeving, en het zich thans wijder openende dal, komen we aan het punt, waar de steile weg van Larett zich bij den onze voegt, en 100 Meter verder zijn we in 't gewoel der van Klosters naar boven gesleepte Bob's, waardoorheen de van Larett gekomen Bobs staan, en waartusschen we doorglijden tot aan de daar gelegen start der Klosterbahn. We zijn op de plaats, waar de rennen aanvangen.

We loopen de baan op, om den toestand van den weg wat te bekijken, alvorens we starten: twee kleine scherpe bochten direct bij den aanvang verontrusten ons niet; wat verder, een derde, is, hoewel niet uitgebouwd, in ieder geval te maken, al zal er wat sneeuw sproeien, maar de bocht, die ons 't meeste interesseert is de brug, verderop gelegen, waar 'n allergeeemste S-bocht vlak na de genoemde brug komt, bovendien rots, haast onuitbouwbaar gemaakt, terwijl rechts de helling er tamelijk steil naar beneden gaat; 't is dus vaak 't één of 't ander, en voor beiden oppassen, snel en krachtig handelen, voor den stuurman, en 'n snel van rechts naar links uitleggen is hier vereischte. Als die bocht niet uitgebouwd is, wordt meestal te veel tijd verloren als er niet bijzonder goed gemanoeuvreed wordt om 'n fatsoenlijken tijd te hebben bij aankomst.

Om tot die brug te gaan, hebben we echter geen gelegenheid. We moeten terug, en bij de laatste bocht, voor we weer boven zijn,

hooren we reeds den roep van „Booob“ van den eerstgestarte. We springen op zij, en dwars langs ons heen, slingert de Bob door die bocht, dan naar rechts om, door de tweede bocht, om te verdwijnen achter den rotswand. We haasten ons naar boven.

We zijn vijfde. Voor ons, met drie minuten tusschenruimte gaan onze voorgangers af, op den telefonisch opgegeven tijd van den controle-post aan de finish. De tweede en vierde man staan naast den Bob, met de eene hand den schouder van den voorman, met de andere de zij-ijzers van den Bob vast. Dan klinkt het: 30 seconden... 15 seconden... 10 seconden.....

Langzaam wordt de Bob achterwaarts en voorwaarts geschoven, om glijing te verkrijgen, echter niet over de startlijn. Dan: 5 Seconden... klinkt 't. Achterwaarts wordt nu geschoven... 4 seconden... vóórwaarts... 3 seconden... achterwaarts... 2 seconden... vóórwaarts... 1 seconde... achterwaarts... „Go!“

En snel voorwaarts nu opgeduwd tot even voor de twintig meter vèr verwijderde eerste bocht, schiet de bobslee vooruit; daar springen de tweede en vierde man snel op hun plaatsen, juist op tijd om uit te leggen, en sneeuw-sproeiend schuift de slee weg, om de rots heen.

Daar gaan ze..... over vijf minuten zullen ze beneden zijn, of uit 'n bocht, de helling af liggen: misschien 'n prijs halen, misschien ook niet, en voor ze de finish bereikt hebben, zullen we zèlf om de bochten heensnijen, méé den weg met al z'n moeilijkheden en betrekkelijke gevaren te overwinnen hebben, zullen we zèlf onderweg zijn, onvermoeid bij het nauwkeurig letten op de vaart en de wijze, waarop gemanoeuvreed moet worden. En we denken aan de brug, en de laatste „Elboog-Kurve“, en de bår scherpe bocht in de z.g.n. „Cabbage garden“ bij de finish, waar we doorheen suizen zullen, als we er niet misschien overheen zullen gaan.

Maar daar denk je niet aan, door het zelfvertrouwen dat je hebben moet, en je evenzeer onmisbare vertrouwen in je stuurman. En je hoopt op 'n goede tijd. Het record dat vóór de rennen van dien dag nog 4 min. 36 sec. — voor den ruim drie kwartier langen weg was, — speelt je door je hoofd*)

Doch voor je tijd hebt, je de verschillende mogelijkheden

*) Wat we niet wisten, was dat dien dag van den Manchester Bob het record nog met 4 seconden verbeterd zou worden, dat de baan beneden geheel verijsd was, en dat vandaag, terwijl ik dit schrijf, het record op 4 minuten en 24 seconden gebracht is, door den zelfden Bob „Vereina II“ welke dien dag den eersten prijs zou halen.

2 SECONDEN LATER; DOOR DE BOCHT AAN DE „CABBAGE-GARDEN“.

te binnen te brengen is onze tijd dáár. We gaan op onze plaats zitten. Dan begint het geschuif na 30 seconden.....

— 5.... 4.... 3.... 2..... 1.... Go!.....

Van dit oogenblik dat de Bob begint te glijden, dat je eerst de greep van den vierden man op je schouder, vervolgens, den schok voelt van z'n sprong op de slee, suizelt alles door je heen, in 'n langstormende mengeling van bochten, waar je half op den buitensten rand gelegen omheen stuift, en rechte einden waarop geleidelijk langzaam, maar met kracht gebobt wordt, soms stuift de sneeuw rond, zie je 'n oogenblik de diepte onder je, ploft je bob, na 'n moment op den éénen ijzeren stavenrand, de z.n. „wasserleitung" geloopt te hebben, weer op z'n twee ijzers terug, en schiet je over sporen van voorgangers heen, of worden ze benut om sneller voort te komen; over de brug schuif je op je eene kant heen, rond de Torpedo-kurve op je andere, en steeds raas je verder, tot de voorlaatste Elboogkurve komt. „Brake!".. roept de stuurman, en voor de eerste maal groeven de remmen zich diep in de verijsde baan. Recht uit, dan plots rechts om, loopt de Bob in sterk verminderde vaart den zéér korten gladde wand om; dan weer klinkt het commando: Bòb.... eins!" en bobben we om weer op vaart te komen voor de sterke eindhelling die in de korte zuiver rechthoekige bocht der „Cabbage-garden" eindigt.

We zijn er in enkele seconden. „Brake" klinkt het weer, en fonteinens ijs en sneeuw spuiten achter op. In 'n oogwenk zitten we op den ijswal, als op den rug van 'n reuzengolf, glijden weer naar beneden.....

— Bòòòb.... eins!" klinkt 't en nog éénmaal, en met 'n laatsten duw, stuiven we door de tien meter verder gelegen finish.

Als we aankomen, gaan we zelf kijken. Van de toeschouwers der vaart heb je 'n wazige herinnering aan 'n fotograaf, en 'n bob-manschap die ergens op 'n baanwand stond, en dus waarschijnlijk gestrand was; verder ben je te véél zelf bezig geweest..

Dien dag maakten we de baan in 4 min. 40 sec. we volgden met No. 5 op de eerste, die er 4 min. en 32 seconden over gedaan had. De 8 seconden tusschenruimten waren over de drie tusschengelegen Bob's verdeeld. We berekenden deze seconden ongeveer even voorbij de brug, waar 'n bocht te kort genomen, en dus door de tegen den rotswand opgestapelde sneeuw de vaart vertraagd was, verloren te hebben.....

* * *

Zondag was 't trainen op de Schatz-Alp-baan te Davos. De rennen voor de Goldbokal moesten worden uitgesteld. Donderdag vangt nu daarvoor het traineren aan. De afbeeldingen geven de start voor de Klosterbaan te Grünli-Bödl, en de laatste Kurve aan de „Cabbage-garden te Klosters. De afbeeldingen

1 en 2 zijn twee seconden na elkaar genomen. Zoo kwamen we door de bocht! Van den bremsers is op No. 2 zelfs niets te zien, door het uitleggen....!

TOM SCHILPEROORT.

VEERE.

„VILLE morte" — een gepaste naam voor deze oude stad op het lieflijke Walcheren, „een der eilanden van de provincie Zeeland, prijkkende op de wateren als een fraaie bloem op een schaal van zilver".

Eertijds een der bloeiendste en vermogendste steden van de Nederlandsche gewesten, vertoont Veere thans ternauwernood de schaduw van vroegere grootheid.

Toch wordt het stille stedeke jaarlijks bezocht door talrijke vreemdelingen, omdat het om zijn grootsche monumenten uit den vroegeren bloeitijd, ongetwijfeld één der schilderachtigste plaatsen is van ons vaderland. Zóó zelfs, dat een der beroemdste Amerikaanse teekenaars tot Miss Montalba, medewerkster van het Engelsche tijdschrift London News, zeide: „Wat? In Holland geweest en Veere niet gezien? Neem een plaats op de eerste stoomboot de beste en ga naar Veere, want als ge Veere niet gezien hebt, hebt ge Holland niet gezien". Merkwaardige gevels vindt men er in overvloed, waarvan enkele door invloedrijke kunstenaars zijn aangekocht. Een der sierlijkste gebouwen is ongetwijfeld het Stadhuis, een

sierlijk Gothisch gebouw, dat reeds bij den eersten aanblik doet denken aan een verkleinde reproductie van het beroemde Middelburgsche raadhuis. Het stadhuis dateert van de jaren 1470 tot 1474; de slanke toren is gebouwd in 1595. Op de spits prijkt een verguld schip, symbool van den voormaligen bloeienden handel op zee. Aan den sierlijken voorgevel staan zeven beelden der voormalige heeren en vrouwen van Veere.

De antieke vierschaar, bij het binnentreden aan de rechterzijde, is met veel zorg ingericht tot oudheidskamer, waar vele historische zeldzaamheden worden bewaard.

Onder meer bevindt zich hier de fraaie, verguld zilveren, met kunstig drijfwerk voorziene beker, door Maximiliaan van Bourgondië in 1551 aan Veere geschonken, welke op kunstgebied

een Europeesche vermaardheid heeft. De beker is met het deksel 56½ c.M. hoog. Ook de Groote Kerk, een reusachtig

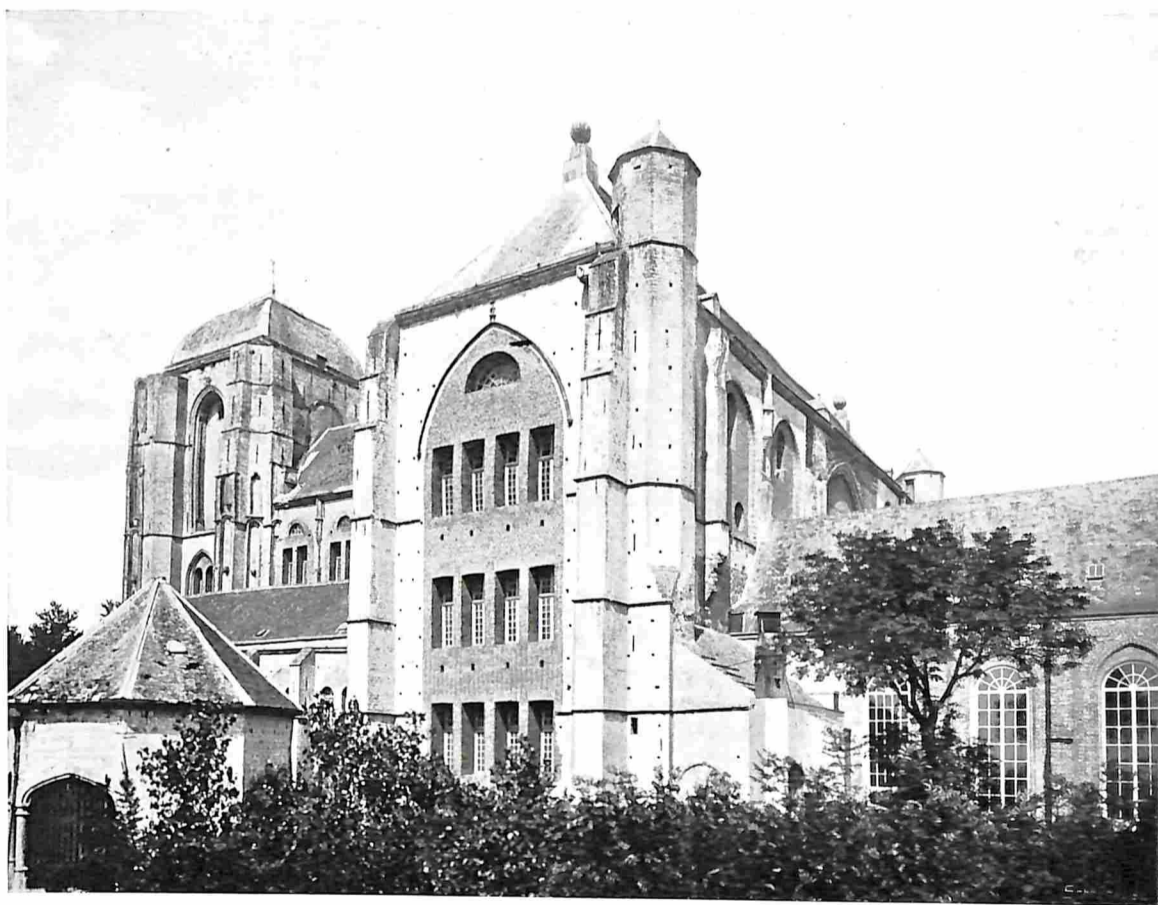
bouwwerk, is onze bezichtiging overwaard. De stichting dezer kerk dagteekent van 1348. In 1686 afgebrand, werd zij later herbouwd. Een toren van geringer omvang dan de nog bestaande, die aan de oostzijde van het gebouw moet gestaan hebben, werd in latere jaren afgebroken. Het muurwerk draagt nog de sporen van die afbraak. In 1812 werd de kerk onder de Fransche heerschappij ingericht tot militair hospitaal voor 800 zielen. Later provinciaal werkhuis, vervolgens tot 1866 kazerne, en thans buiten gebruik. In den laatsten tijd heeft men door het uitbreken van de vloeren en herstel

der kolommen en bogen een begin gemaakt met de restauratie van het reusachtige gebouw, mede een der trotsche monumenten uit Veere's grootsch verleden. Deze bijzonderheden ontleenden we aan den interessanten gids door Walcheren.

D.

STADHUIS TE VEERE.

KERK TE VEERE.